

Аніщенко О.В., & Прийма С.М. (2026). Сенсотворення: від професійної діяльності до безперервного розвитку викладачів закладів вищої освіти. *Психолого-педагогічні аспекти навчання дорослих у системі неперервної освіти*: збірник матеріалів X Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (11 грудня 2025 року, м. Біла Церква). Частина 1. Біла Церква – Ломжа: БІНПО ДЗВО «УМО» НАПН України: MANS w Łomży. Видавництво: MANS w Łomży. С. 55–58.

СЕНСОТВОРЕННЯ: ВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДО БЕЗПЕРЕРВНОГО РОЗВИТКУ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Аніщенко О. В., *д. пед. н., професор, завідувач відділу андрагогіки
Інституту педагогічної освіти
і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України*

Прийма С. М., *д. пед. н., професор,
професор кафедри комп'ютерних наук Таврійського державного
агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного*

У сучасному освітньому просторі, що характеризується динамікою технологічних змін, зростанням різномасштабних викликів, переосмисленням ролі освітян, особливої актуальності набуває здатність до когнітивної інтеграції досвіду. Одним із ключових інструментів такої інтеграції є сенсотворення (англ. *Sense-making, sensemaking, sense making*) – складний процес інтерпретації, рефлексії та концептуалізації, що дозволяє науково-педагогічним і педагогічним працівникам закладів вищої освіти (ЗВО) не лише адаптуватися до нових умов, а й формувати стійкі професійні орієнтири. Йдеться про процес, за допомогою якого люди надають сенсу своєму індивідуальному, колективному, організаційному досвіду. Як свідчить аналіз джерел [2, с. 9], сенсотворення стосується структурованого соціально спрямованого процесу спостереження, рефлексії, синтезу, аналізу, пошуку закономірностей, генерування ідей для формування знань і смислових орієнтирів, що забезпечують прийняття рішень.

В умовах освітніх трансформацій сенсотворення постає як інструмент інтелектуального самоуправління, що сприяє більш усвідомленому розумінню освітніх процесів, підвищенню якості взаємодії, розвитку індивідуальної і колективної відповідальності за зміст і результати навчання. Такий підхід створює умови для розбудови нових моделей академічної культури, в яких

викладачі постають не лише як носії і транслятори знань, а як:

- фасилітатори сенсів / смислових процесів, здатні до критичного аналізу, інтелектуальної гнучкості, відповідального етичного лідерства;
- рушії змін у сфері громадянських цінностей, покликані брати активну участь у розбудові демократичних інститутів, формуванні культури відповідальності, солідарності тощо.

Формування смислових орієнтирів уможливорює більш усвідомлене й впевнене розуміння себе та зовнішнього світу. Опанування навички сенсотворення знижує рівень навколишньої непередбачуваності й хаотичності, сприяє підвищенню якості адаптації до поточних змін [1]. Підхід, що базується на сенсі, допомагає структурувати думки, знаходити закономірності та працювати більш ефективно. На відміну від традиційних моделей оцінювання, які фокусуються на кінцевих результатах, підхід, що базується на сенсі, дозволяє інтегрувати поточні зміни, досвід і висновки щодо навчання безпосередньо в освітні практики з професійного зростання.

Для викладачів ЗВО це передусім означає: переосмислення функціоналу професійних ролей, власного досвіду в умовах цифровізації, академічної мобільності тощо; увиразнення рефлексії щодо викликів та успіхів у викладанні, науковій діяльності, освітньому менеджменті тощо; виявлення закономірностей і тенденцій у професійній поведінці, освітній практиці, взаємодії зі здобувачами тощо; формування інсайтів, які сприяють адаптації до нових вимог, зокрема в контексті інтеграції штучного інтелекту, міждисциплінарності, інклюзивності тощо. Формування смислових орієнтирів як складний процес інтерпретації, рефлексії та концептуалізації уможливорює не лише адаптацію викладачів вищої школи до нових умов, а й плекання стійких професійних орієнтацій. У контексті освітніх трансформацій сенсотворення постає як інструмент інтелектуального самоуправління, що сприяє більш усвідомленому розумінню педагогічних процесів, підвищенню якості взаємодії, розвитку індивідуальної і колективної відповідальності за зміст і результати навчання тощо.

Вважаємо за доцільне привернути увагу до сенсотворення як чинника

формування громадянської відповідальності викладачів, як інструменту розвитку громадянського суспільства. Як відомо, громадянська відповідальність у сучасному демократичному суспільстві розглядається як інтегральна характеристика особистості, що включає усвідомлення власної ролі у суспільних процесах, здатність до участі у прийнятті рішень, дотримання прав людини, повагу до різноманіття, готовність до співпраці, солідарності. Сенсотворення сприяє формуванню громадянської відповідальності викладачів через: *осмислення* власної професійної місії як служіння суспільству, підготовки відповідальних громадян, здатних до критичного мислення, участі у демократичних процесах, захисту прав людини й національної безпеки; *розвиток* ціннісних орієнтацій, що ґрунтуються на ідеях демократії, справедливості, рівності, соціальної згуртованості, толерантності та поваги до прав інших; *залучення* до громадянських ініціатив, волонтерських проєктів, участі у громадських організаціях, що діють на основі демократичних цінностей; *плекання* культури діалогу, відкритості до різних точок зору, здатності до аргументованої дискусії, вирішення моральних, політичних та інших дилем. Викладене вище має особливо важливе значення для розвитку демократичної культури [3, с. 6], громадянського суспільства як в умовах війни, так і в період післявоєнного відновлення України.

У контексті професійного розвитку викладачів слід зазначити, що сесії сенсотворення можуть бути організовані як частина програм підвищення кваліфікації. Вони, зокрема, дозволяють учасникам поділитися досвідом; здійснити колективну рефлексію; визначити конкретні кроки для вдосконалення професійної практики тощо. Такий підхід сприяє формуванню відчуття причетності, підвищенню мотивації, розвитку критичного мислення, зміцненню культури академічної співпраці; дозволяє враховувати потреби викладачів з різним досвідом, стилями роботи та освітніми запитами, включаючи тих, хто працює з уразливими групами, в умовах обмежених ресурсів тощо.

На наше переконання, формування смислових орієнтирів у професійній діяльності викладача ЗВО є не просто когнітивною навичкою, а стратегічним

ресурсом для професійної самореалізації в умовах нестабільності й невизначеності, що забезпечує перехід від адаптивного до проактивного мислення, дозволяє переосмислювати й структурувати досвід, виявляти приховані закономірності, генерувати нові смислові рамки, інтегрувати їх у практику викладання, навчання, наукову роботу. Упровадження сенсотворчих практик забезпечує не лише індивідуальну рефлексію й професійне зростання викладачів, а й створює підґрунтя для посилення гнучкості освітніх інституцій, їх здатності адекватно реагувати на виклики часу, а також для модернізації закладів освіти у цілому. Отже, у цьому контексті сенсотворення перетворюється на інструмент стратегічної адаптації, що поєднує когнітивний, етичний, організаційний та інші виміри професійної діяльності викладачів ЗВО.

Список використаних джерел

1. Масієнко, Ю. Майстерня «Навички сенсотворення: як впорядковувати та розуміти світ, що змінюється». ВЕЛИКАІДЕЯ. 2024. <https://biggggidea.com/>
2. Council of Europe. (2020, 21 November). Developing and promoting digital citizenship education. Recommendation CM/Rec(2019)10 adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 21 November 2020. <https://rm.coe.int/1680a236c0>
3. EIT Deep Tech Talent Initiative. Applying the sense-making approach for better decision making. 2024. <https://www.eitdeeptechtalent.eu/news-and-events/news-archive/applying-the-sense-making-approach-for-better-decision-making/>